

**การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น**

**School-Based Curriculum Management on Non-Formal Curriculum B.E 2551
in School Under the Office of Khonkaen Non-Formal and Informal Education**

ปาริชาติ เพ็ชรแก่น¹⁾ และ เสาวনী ตรีพุทธรัตน์²⁾

Parichat Phetkaen¹⁾ and Saowanee Treputtharat²⁾

¹⁾ สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Department of Educational administration, Faculty of Education, Khon Kaen University

²⁾ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor, Department of Educational administration, Faculty of Education, Khon Kaen University

บทคัดย่อ

การวิจัยวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและหาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น จำนวน 26 แห่ง ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูล เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แห่งละ 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 78 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และประเด็นการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ หาค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนประเด็นการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปเป็นประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” โดยค่าเฉลี่ยด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และค่าเฉลี่ยด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการกำกับ และดูแลคุณภาพ 2) ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยร้อยละของปัญหามากที่สุด คือ ด้านการกำกับ และดูแลคุณภาพ และร้อยละของด้านที่มีระดับปัญหาน้อยที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน 3) แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร

สถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จากการสนทนากลุ่ม
ได้แนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้ ควรมีการนิเทศติดตามการพัฒนาคุณภาพหลักสูตร
ให้มีการรายงานผลการใช้ ให้มีการวิจัยประเมินผลการใช้ และมีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง
คำสำคัญ : การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกระบบ

Abstract

The purpose of this research were to study state and problem of school-based curriculum management and find the management non-formal curriculum B.E.2551. The research was conducted in 26 schools under the office of Khon Kaen non-formal and informal education. The 78 informants included 26 school administrators; directors or deputy directors for academic affair, and 52 teachers who work for academic affair. The questionnaire was used as the instrument for collecting data. Data were analyzed by searching for value of mean and standard deviation. The data from Focus group was analyze by content analysis and conclusion for the them .

The results were as follows:

1) The state of school-based curriculum management based on non-formal curriculum B.E.2551 was at a "high" level of practice. The highest mean of practice was also found at the creation of school based curriculum and the lowest one was attached to the supervision and monitoring of quality. 2) The problem of school-based curriculum management was at a "low" level. The highest mean of problem was found at the promotion and support while the lowest one was the creation of school-based curriculum. 3) The suggestion for operating the school-based curriculum management included the participation of community and related parties, the development of curriculum and learning management, the personnel development, and the control, supervision, monitoring and evaluation.

Keywords : School-Based Curriculum Management, Non-formal curriculum

บทนำ

ตามที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 8 ไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดย กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายให้สถานศึกษา ดำเนินจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการ กระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น

สามารถนำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อ พัฒนาประชาชนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็น สำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต [1] และในส่วนของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการสนองต่อนโยบายทางการศึกษาดังกล่าว ของกระทรวงศึกษาธิการโดยการประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้พัฒนาหลักสูตร การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับสภาพสังคม ปัจจุบันของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน และ เพื่อให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถอธิบายเหตุผลการได้มาของ องค์ความรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ [9]

เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานตามนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยมีนโยบายให้ สถานศึกษาดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้กับท้องถิ่นได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและ ความต้องการของท้องถิ่น สามารถนำไปใช้เป็นกรอบ และทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาของสังคม ให้เป็นไปตามปรัชญาพื้นฐาน ของการศึกษานอกโรงเรียนคือ “คิดเป็น” โดยที่ การพัฒนาประเทศสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งเป็นสังคมที่ประชาชน มีความรู้และศักยภาพ ในการแสวงหาความรู้ สำหรับการดำรงชีวิตและ ประกอบอาชีพโดยประกอบด้วยความสามารถ พื้นฐาน ได้แก่สามารถเรียนรู้ สร้างความรู้ ใช้ความรู้ และผลิตผลงานคุณภาพสำหรับการแข่งขันได้ ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4ร ซึ่งประกอบด้วย รู้ทัน รู้นำโลก เรียนรู้ชำนาญ เชี่ยวชาญการปฏิบัติ รวมพลัง สร้างสรรค์สังคม และรักษาวินัยธรรมไทยไผ่สั่นติ โดยมีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมรองรับ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา [7]

ปัจจุบันแม้ว่าจะได้มีการนำหลักสูตรสู่ การปฏิบัติหลายภาคเรียนแล้ว แต่เนื่องจากสถานศึกษา สังกัด กศน. แต่ละแห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน มีความ พร้อมทางทรัพยากรที่แตกต่างกันทำให้การบริหาร จัดการหลักสูตรของแต่ละสถานศึกษาต้องพิจารณา ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับบริบทของสถานศึกษาเอง โดยการพัฒนาและการใช้หลักสูตรจะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการหลักสูตร มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ต้องมี ความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้ง เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การบริหาร จัดการหลักสูตรถือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการบริหาร การศึกษาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา สถานศึกษาที่ผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้ทักษะ ภาวะผู้นำ และเทคนิคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ ดังเช่น บุญชม ศรีสะอาด และสุรיתอง ศรีสะอาด [4] กล่าวว่า “การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการและกิจกรรม ที่ผู้บริหารขององค์การทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำ ในการระดมทรัพยากร และเทคนิคในการประยุกต์ ศาสตร์และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจการ ทางการศึกษา การพัฒนาองค์การทางการศึกษา และสมาชิกของสังคม ให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และเป็นคนดีของสังคม” ซึ่งการบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Administration) เป็นการบริหารงานที่มีขอบข่าย กว้างขวางครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคล หลายฝ่าย และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัย เกื้อหนุนต่างๆ มากมาย เหมือนเป็นการบริหาร กิจกรรมทุกประเภทในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมี ประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ วชิร บุรณสิงห์ [6] ที่กล่าวว่า “การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการและดำเนินการ การควบคุมดูแล ส่งเสริม

สนับสนุนให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา ให้ตอบสนองต่อจุดหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัด ในสถานศึกษานั้นให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [8] โดยเน้นในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมสนับสนุน และการกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาให้เห็นแนวทางในการดำเนินงาน ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริม และดูแลด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานการศึกษาที่มีสถานศึกษาในสังกัดเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ซึ่งมีจำนวน 26 แห่ง ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาต่อไป โดยการพัฒนาและการใช้หลักสูตรจะประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งเข้าใจในถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การบริหารจัดการหลักสูตรถือเป็นกิจกรรมหนึ่งของการบริหารการศึกษาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสถานศึกษาที่ผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้ทักษะ ภาวะผู้นำ และเทคนิคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ดังเช่น บุญชม ศรีสะอาด และสุริทอง ศรีสะอาด [4] กล่าวว่า “การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารขององค์การทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดมทรัพยากร

และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์ และศิลป์ทางการบริหารมาใช้ในกิจการทางการศึกษาการพัฒนาองค์การทางการศึกษา และสมาชิกของสังคม ให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และเป็นคนดีของสังคม” ซึ่งการบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Administration) เป็นการบริหารงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายมิติ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ มากมาย เหมือนเป็นการบริหารกิจกรรมทุกประเภทในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับวัชรี บุรณสิงห์ [6] ที่กล่าวว่า “การบริหารหลักสูตร หมายถึง การจัดการและดำเนินการ การควบคุมดูแล ส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา ให้ตอบสนองต่อจุดหมายหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยใช้ทรัพยากรการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัดในสถานศึกษานั้น ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพสูงสุด” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [8] โดยเน้นในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตร การส่งเสริมสนับสนุน และการกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนเห็นแนวทางในการดำเนินงานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริม และดูแลด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

จากรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและรับรองมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติและการนิเทศภายในของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น มีข้อสรุปที่เป็นประเด็นปัญหาเดียวกันโดยพบว่า มีปัญหาในกระบวนการใช้และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และการนำมาใช้อย่างจริงจัง การดำเนินงานในการจัดการศึกษาต้องพัฒนาการจัดการหลักสูตร สถานศึกษาและมีระบบการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้สถานศึกษามีผลการดำเนินงานบรรลุภารกิจของสถานศึกษา [9] สิ่งที่กำลังมาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญและเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาสนใจทำการศึกษาดังกล่าวถึงการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดผลการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารและวางแผนในการพัฒนาหลักสูตร และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช

2551 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น โดยผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้นจำนวน 78 คนประกอบด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษา ของศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น จำนวน 26 คน ครูผู้สอน โดยครูผู้สอนใช้กลุ่มตัวอย่างจากการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ดูแลด้านงานวิชาการของสถานศึกษา เพราะเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและด้านการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากสถานศึกษาละ 2 คน จำนวน 26 สถานศึกษา รวมเป็นจำนวน 52 คน

ระยะที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยศึกษาจากบุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ และเชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) โดยใช้มาตราวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อสภาพ ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น และใช้ประเด็นสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดขอนแก่น

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งมีสถิติเพื่อหาค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยภาพรวมสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ทั้ง 3 ด้านโดยภาพรวม มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ด้านการกำกับดูแลคุณภาพ

2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

สภาพด้านการส่งเสริมและสนับสนุน โดยภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูเข้ารับการพัฒนาให้มีความรู้ เช่น การอบรม ประชุม สัมมนา และศึกษาดูงาน เป็นต้น รองลงมา คือ ส่งเสริมการสร้างบรรยากาศ แหล่งเรียนรู้ภายใน ที่เอื้อสำหรับครูเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น ห้องสมุดประชาชน มุมสืบค้น ที่อ่านหนังสือ เป็นต้น

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ภาควิชาเครือข่าย เช่น ผู้นำชุมชน กรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

สภาพด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับบุคลากรของสถานศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือ ครูผู้สอนใช้งานวิจัยในชั้นเรียนเป็นฐานในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการเรียนรู้นักศึกษา

4. ด้านการกำกับ และดูแลคุณภาพ

สภาพด้านการกำกับและดูแลคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สถานศึกษามีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการประเมินความต้องการของนักศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาผู้เรียน เพื่อนำมาใช้กำหนดแผนการเรียนรู้และโครงการต่าง ๆ

ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

- ปัญหาด้านการส่งเสริมสนับสนุน ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดการประสานให้เกิดการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

- ปัญหาด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีภาระงานที่มากอยู่แล้ว การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการเพิ่มภาระงานให้มากขึ้น

- ปัญหาด้านการกำกับดูแลคุณภาพ ข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดการนิเทศติดตามการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

จากการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกำกับดูแลคุณภาพซึ่งมีสภาพการดำเนินงานค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและมีสภาพปัญหามากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่มเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาสรุปได้ดังนี้

- สถานศึกษาควรมีการนิเทศติดตามการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง
- สถานศึกษาควรมีการรายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อนำสู่การพัฒนาต่อยอดให้มีการวิจัยและประเมินผลการใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ตรงตรงเป้าหมายของการจัดการศึกษา
- จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่เข้มแข็ง

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เรื่องสถานศึกษาจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกับบุคลากรของสถานศึกษา มีคณะกรรมการสถานศึกษาเห็นชอบและร่วมอนุมัติการใช้หลักสูตร พร้อมทั้งมีการประกาศใช้ และประชาสัมพันธ์ ให้ครู ชุมชน ทราบบันอย่างทั่วถึง และมีการจัดระบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีและสารสนเทศที่เอื้อต่องานวิชาการ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลครู ฐานข้อมูลนักศึกษา ฐานข้อมูลทะเบียนวัดผล และฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ที่ให้สถานศึกษามีหน้าที่ทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์

เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ [1] ที่กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นดำเนินการโดยคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน ซึ่งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาที่ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ นำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา และระเบียบการวัดประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอนอกจากคณะกรรมการก็นำข้อเสนอนั้นดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้น ก่อนการอนุมัติหลักสูตร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำเป็นประกาศ หรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม และผลการศึกษาคั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของชลิ ช่างจุม [2] ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 25 ซึ่งพบว่าสภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาโดยภาพรวมทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการศึกษาของปริฉัตร สุราช [5] ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษาในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษพบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการหลักสูตร โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” เช่นเดียวกัน

ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาจากผลการวิจัยปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตร

สถานศึกษาพบว่า ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดคือเรื่องขาดการประสานให้เกิดการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เป็นเช่นนี้เพราะสถานศึกษาขาดการประสานงานและประชาสัมพันธ์เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งขวฉลิต ชูกำแพง [3] ได้กล่าวว่า การนำกระบวนการบริหารไปใช้ในขั้นตอนการประเมินหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์โดยอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การบริหารหลักสูตรใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในหลักสูตรนั้นด้วย

ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดคือ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีภาระงานที่มากอยู่แล้ว การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการเพิ่มภาระงานให้มากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ไม่ได้ทำหน้าที่นี้อย่างเดียวมีภารกิจหลากหลายโดยงานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเพียงส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่เท่านั้น ภาระงานที่มากเกินไป ไม่เหมาะสม จะก่อให้เกิดความเหน็ดเหนื่อย ท้อถอยของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจากแนวคิดของ Owens เป็นสิ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานโดยมองว่าสถานศึกษาเป็นองค์การหนึ่งที่เป็นระบบทางสังคมที่มีปัจจัยด้านภาระงาน (Tasks) เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดความสำเร็จขององค์การ เนื่องจากปัจจัยด้านภาระงานมีผลต่อการบริหารจัดการ การเรียนการสอนและช่วยในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลสำเร็จ โดยลักษณะภาระงานที่จะทำให้งานเกิดประสิทธิผล จะต้องมีการกำหนดที่เป็นรูปธรรม และภาระงานต้องมีไม่มากจนเกินไป

ด้านการกำกับและดูแลคุณภาพ ปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดคือสถานศึกษา ขาดการนิเทศติดตามการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา

อย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้เพราะ บุคลากร ด้านการนิเทศมี ไม่เพียงพอ โดยในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นมีบุคลากรตำแหน่งศึกษานิเทศก์เพียง 2 คนซึ่งดูแลงานนิเทศของสถานศึกษาทั้ง 26 แห่ง โดยในส่วนของสถานศึกษาเอง พบว่า มีการแต่งตั้งบุคลากรในการดูแลงานนิเทศแต่เนื่องจากในระดับสถานศึกษาเองก็มีบุคลากรที่จำกัด จึงมีผลให้ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตามและดูแลคุณภาพไม่ต่อเนื่องซึ่งโดยปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับข้อชี้แนะของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่นทั้ง 26 อำเภอได้รับการเสนอให้เป็นข้อควรพัฒนาสถานศึกษาของคณะผู้ประเมินภายในโดยต้นสังกัด จากรายงานสรุปผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาโดยต้นสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น ปีงบประมาณ 2554

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานการวิจัย

1.1 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกำกับ และดูแลคุณภาพมีสภาพการดำเนินงานน้อยที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการประเมินผลความต้องการของภาคีเครือข่าย และชุมชนในการกำหนดแผนการเรียนรู้และโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียน และสำนักงานกศน.จังหวัดขอนแก่น ควรกำหนดนโยบายการวางแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรของสถานศึกษาในสังกัด โดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการนิเทศ กำกับ และติดตามด้วย

1.2 หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการดำเนินการกำกับนิเทศ เนื่องจากผลการวิจัย พบว่าปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกำกับและดูแลคุณภาพมีปัญหามากที่สุด

ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา ควรมีการกำกับดูแลเกี่ยวกับการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้มากขึ้น และควรมีการประเมินการใช้หลักสูตรตามสภาพจริง เพื่อนำสู่การวิจัยและพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น เพื่อสามารถนำไปใช้ได้ อย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

2.2 ควรติดตามและประเมินผล การศึกษาการใช้แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดขอนแก่น เชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. นนทบุรี: ไทยพับบลิคเอ็ดดูเคชัน. 2553.
- [2] ชลี ช่างจุ่ม. **การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2555.
- [3] ชวลิต ชูกำแพง. **การพัฒนาหลักสูตร**. มหาสารคาม: มหาสารคาม. 2551.
- [4] บุญชม ศรีสะอาด และ สุรיתอง ศรีสะอาด. **การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น; 2552.
- [5] ปริฉัตร สุราช. **สภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษาในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดขอนแก่น**. การศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2553.
- [6] วัชรวิ บูรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2544.
- [7] สิรัชชัย กาญจนวาสี. **การวิเคราะห์พหุระดับ : Muti-level Analysis**. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2550.
- [8] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **การจัดตั้งจัดสรรและบริหาร งบประมาณ**. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตาม ยุทธศาสตร์. วันที่ 7 – 10 มิถุนายน 2553. ณ รອງปีช ๒๕๕๓ เพชรบุรี. 2553.
- [9] สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. **ก้าวอย่างต่อเนื่องของ กศน**. กรุงเทพฯ: ชุมพร พรินท์แอนด์ดีไซน์. 2551.